

Objekt 2, Granby gård - Igelbäckens kulturresevat

Läge

Objektet ligger mitt på Järvafältet norr om Igelbäcken. Det ingår i Igelbäckens kulturresevat. Marken stiger från bäcken upp mot en liten höjds eller avsats som löper öst-västlig riktning. Objektet ligger över krönet. En gångväg går upp genom västra delen av objektet och fortsätter mot Husby i norr. Söder om objektet finns odlad vall i direkt anslutning.

Lite om naturens karaktär

Den nordvästra delen norr om gångvägen gränsar mot tallblandskog så att ett varm söderbacke mot brynet bildas. Den östra delen ligger öppet men domineras av ett stort labyrintliknande slånbuskage blandat med olika träd och buskar. Det finaste området är en liten sluttande söderbacke i västra delen med stäppvegetation. Även andra delar av objektet har lite torrare lägen där vanliga blommande ängsarter finns.

Skötsel 2012

Själva provområdets hundra kvadratmeter har ingen skötsel för närvarande men hålls öppen i väst genom markslitage. Folk vistas gärna i torrbacken. Slånbuskaget på andra sidan stigen håller på att förtätas betydligt. Den storskaliga vallskötseln i området har intensifierats sedan 2006. Provytan ligger dock väl skyddat från påverkan av denna.

Speciella växter - backsippa

I den västra backen finns ett bestånd av backsippa. Arten växer i öppen åsmark och är idag rödlistad sårbar (VU) Arten har tidigare varit "lokalt rödlistad" i Stockholms Stad. Backsippa har helt slutat att sprida sig sedan mycket länge i landskapet. De har ursprungligen varit anpassade till grusåsar och andra väl-dränerade platsers öppna och sporadiskt avbrända grusmarker och glesa skogar med grövre brandtåliga träd. Gravhögar är en annan känd växtplats för backsippan. Ursprungligen har många gravhögar varit betydligt mer grusiga till följd av exempelvis betestramp. De har mycket tunna jordar som lätt eroderar ned från högen under tidernas lopp. Om backsippa ska överleva måste återigen någon process skapa grusig öppen mark som ligger orörd i långa tider. Sakta bildas förna från kol som växer under årens lopp plockar in från luften. Detta förnatäcke blir så småningom till vattenhållande jord, som ger utrymme åt s.k. igenväxningsarter som tränger ut backsippan. På åsar har bränder då och då bränt upp det översta marklagret. Långvariga grusområden har då kontinuerligt nybildats. Människans och boskaps har också starkt bidragit till ytterligare öppethållande effekter på morän. Områden som efter perioder av hårt trampslitage och erosion, sakta växer igen är också grunden för stäppartad vegetation. Förr var de flesta steniga moränbackar utsatta för dessa processer. Sådana moränbackar finns ofta kvar i äldre naturbetesmarker. Idag nybildas inte sådan mark dessa växter kräver. Backsippan har ju också hamnat i den sitsen att den är så fåtalig att den har mycket svårt att av en slump hamna på goda nya växtplatser. Den gynnas även av glesa skogsmarker med tall, eftersom tallen håller undan konkurrens i marken. Spridningen sker genom att frön transporteras i päls eller med vinden. Betsdjur och ett rikt djurliv över huvudet taget är därför mycket viktig för artens spridning, men då måste det finnas stora bestånd av växter och vidsträckt områden med många möjliga växtplatser. Järvafältet har en sådan potential. I provytan vid Granby ser läget stabilt ut för arten. år 2000 fanns 17 ruggar. Den spred sig efter röjningen. 2006 var antalet uppe i 32. Idag är antalet fortfarande lika högt, 38. Men det beror lite på hur man räknar växten. Den växer i ruggar där plantor ofta sitter mer eller mindre ihop. Att skapa nya torrbackar genom att anläggning är en möjlighet att öka populationerna av backsippa.

Gräsmarkens karaktär

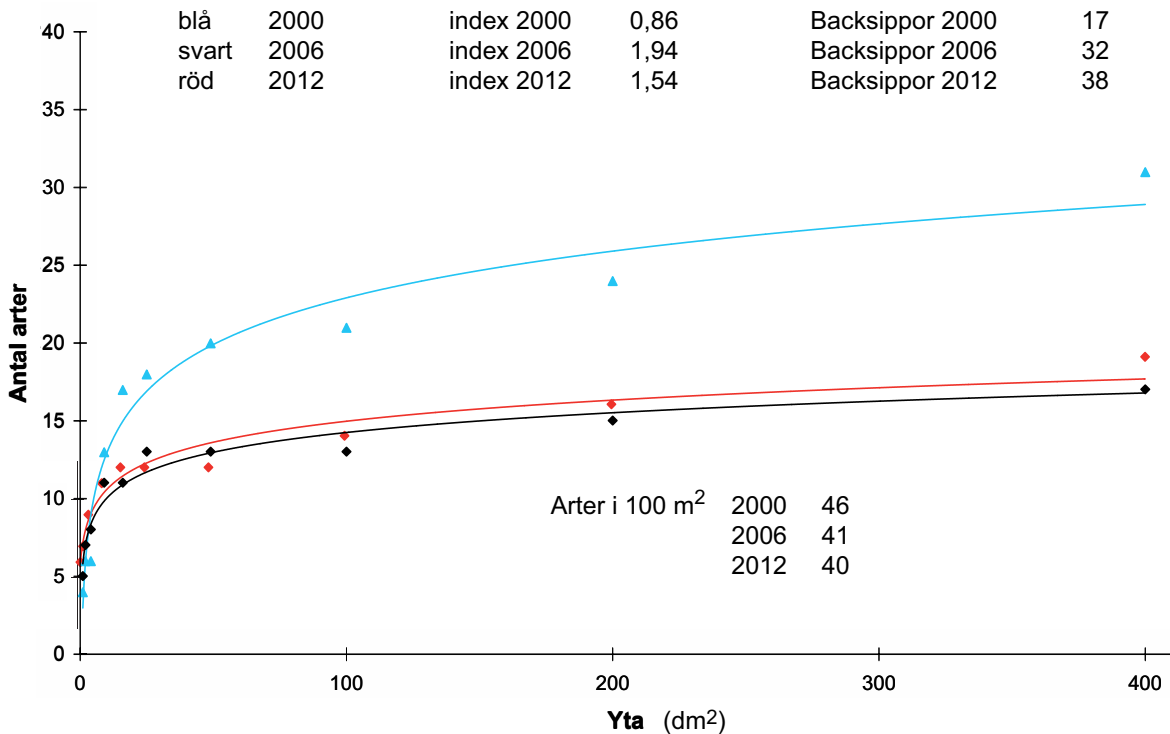
Backen med backsippa (dvs knappt 10 X 10 meter) har en stäppartad karaktär, med mycket bar mark mellan tuvor av fårsvingel och vårbrodd. Även flentimotej och ängshavre växer här och utgör idag exklusiva gräsarter. Bland övriga växter som förekommer i backen kan nämnas tjärblomster, grönknavel, brudbröd, backklöver och liten blålocka. I denna yta växer också den rödlistade backklövern (NT) i utkanten med enstaka exemplar. Arten har samma krav som backsippa.

Provyntans utveckling 2000 till 2012

Denna ytas utveckling har gått från ett mycket slitet tillstånd år 2000 till ett något mindre slitet tillstånd. Det fanns då några ogräs i ytan som t.ex. trampört och lomme. Backen hade också nyligen röjts på slån i kanterna. Under 2006 hade ytan tappat en del arter och den var mer förtätad med vegetation. Nu ytterligare sex år senare så är läget ungefär likartat som 2006. Mellan växterna skyntar marken fram lite. Marken är fortfarande trampad i viss grad eftersom den ligger precis invid stigen. En stor del av provytan har nu en matta av tjärblomster. Efter två torra föregående år kom 2012 en regnig sommar. Detta gynnar de mer torktåliga växterna. Det beror på att torkan har missgynnat de mer fuktkrävande arterna i två års tid. Nu när regnsommaren kom så blommade överlevare upp igen, och det innebär de som klarat torkan bäst. Dit hör också gräsen rödven, vårbrodd och fårsvingel som har stora täckningsgrader nu. De mindre krävande torrbacksarterna svartkämpar och harklöver har också varit snabba att utnyttja den regniga sommaren. De har båda en ganska långlivad fröbank. I kanten har nyligen aspar ringbarkats. Detta kan skapa ytterligare ljusa slitytor på sikt.

Sammanfattningsvis ser det ut som att den fas som inleddes kring 2006 möjligtvis växer igen mycket långsamt och eventuellt trampas det så mycket i backen (av människor) att utvecklingen är i status quo, dvs stabil för torrbacken.

ÖGA-objekt 2 Granby gård

Objekt 3, Eggeby gård - Igelbäckens kulturresevat

Läge

Objektet ligger utbrett i f.d. åkerholmar och backar i västra delen av Järvafältet norr om Tensta-Rinkeby. Området ingår i Igelbäckens kulturresevat. Relativt mycket människor rör sig i området längs gångvägar och stigar. Området kring Eggeby gård används också ibland för olika större populära arrangemang. Det var tidigare och är fortfarande en folkets park.

Lite om naturens karaktär

Detta objekt består av flera moränkullar som skiljs åt av öppen mestadels hög gräsmark. De olika moränkullarna har en utbredd torrmarksflora. Hällar och tunna jordar med låg torrmarksvegetation blandas med högre gräsmarker, träd och buskar. I några delar finns äldre träd och talldungar, i andra delar även yngre träd och buskar. Annars är andelen öppen mark och fält stor.

Skötsel idag

Moränkullen där provytan ligger har ingen skötsel idag. Omgivande gräsmarker saknar också delvis aktiv skötsel, men ett område nedanför moränkullen har sporadiskt slagits med rotorslätterbalk, och stora ytor slås för olika evenemang som hålls i närheten av folkets park. Detta är på plana gräsytor och inte de moränkullar där den finare floran finns.

Speciella växter - backtimjan och korskovall

Backtimjan förekommer rikligt spridd i hela objektet. Backtimjan är ovanlig i Stockholmstrakten och bestånd försvinner men inga nya bildas. Arten har ofta bevarats nära bebyggelse och trivs i karg bar sandjord med lång kontinuitet. Lokaler för arten försvinner i tätortsnära miljöer ofta när man vill snygga till grusig eller sandig mark genom att påföra jord och så in gräs eller genom att bygga bostäder på sådan mark. En inte oansenlig mängd lokaler förstörs på detta sätt vilket är tragiskt. Att Järvafältet har en så riklig förekomst av backtimjan är därför väl värt att lyfta fram.

På Järvafältet växer också den rödlistade arten stortimjan (*Thymus pulegioides*) i som det verkar begränsade områden i något högre gräsmark. I provrutan är det dock backtimjan som växer. De vidsträckta mattor av timjan som växer i närheten är också backtimjan. Det kan dock inte uteslutas att det kan finnas inblandning av stortimjan någonstans i närheten. Stortimjan växer bland annat vid en parkering vid ett kolonilottsområde ett par hundra meter därifrån, där den observerades av inventeraren under 2012. Detta bestånd övervakas av floravaktare. Ett annat bestånd på andra sidan Igelbäcken har bland annat rapporterats in till Artportalen av Gunilla Hjort, Stockholms Stads miljöförvaltning.

Objektet är också lokal för korskovall, rödlistad som missgynnad (NT). År 2000 räknades antalet plantor inom 100 m² från mätpunkten till c.a. 400. Sex år senare gavs resultatet c.a. 200. Nu 2012 är den nere i ca 90 inom cirkelns radie. Under förra rapporten sades att en halvering inte en säker minskning eftersom arten naturligt fluktuerar på sina växtplatser. Men denna tredje mätningen med ytterligare en halvering utöver den första får man nog påstå att arten verkligen har minskat långsiktigt i området. Korskovall växer också nedanför denna moränkulle i gles gräsmark bakom en gräsklippt/slaghackad större aktivitetsyta för tivoli m.m.

Jungfrulin förekommer nära mätpunkten. Arten varierar starkt mellan åren. Även backnejlika har en god förekomst här liksom en lång rad av den karakteristiska floran knuten till torr åsmark. Speciellt värd att nämna är den rödlistade backklöver (NT) som återfinns nära provpunkten med enstaka plantor.

Gräsmarkens karaktär

Det finns en stor variation i området med torra gräsmarksmiljöer, från högre gräsmark till korta backar med stäppartad vegetation. De sistnämnda är dock i minoritet och håller sakta på att tätna till.

Provytans utveckling 2000 till 2012

Provytans cirkel på 100 kvadratmeter håller tydligt på att förtätas. År 2000 var området betydligt mer stäppartat än idag. Det har dock alltid funnits högre gräs i utkanten av rutan. Trampsplitaget i backen ser ut att ha minskat och ytterligare delar av cirkeln håller nu på att tätna till. Det är än så länge ganska fina växter som åkervädd och brudbröd som breder ut sig. Även den stora klonen av backtimjan täcker många kvadratmeter. Redan 2006 kunde förtätning av vegetationen märkas i rutan (se rapport 2006). Nu har arterna börjat klumpa ihop sig på ett mer oregelbundet sätt, men arterna är fortfarande kvar. Det betyder att några arter håller på att tränga ut andra ur rutan. Det syns som att den röda kurvan i början har en flackare lutning upp från noll. Arttäthetsindex, som är ett mått på hur snabbt artantalet ökar med ökad area, visar också ett lågt värde (=låg lutning). Backtimjan är den art som under åren ökat in i ytan mest och nu 2012 har den också tillsammans med ängshavre och gökärt börjat dominera ännu mer. En intressant sak i sammanhanget är att också en närbelägen rönna har expanderat så mycket att mätytan befinner sig i ett mer skuggigt läge idag (se bilden i början på detta objekt). Även lövnedfall och annan påverkan sker nu i den centrala mätytan. Träden och buskarna är inte ett så stort problem. Det går att beskära dom så att området öppnas upp något igen. Det stora problemet är att markslitage från besökare kring folkets parkanläggningen har upphört. Den stig som löper genom utkanten av storcirkeln används idag inte alls. Det ser man på att högt gräs hänger för. En möjlig regenerering av floran på platsen skulle kunna ske genom att förnalagret delvis tunnats ut på väl valda platser i närområdet.

Sammanfattningsvis ser det ut som att denna provyta sakta bygger upp förnalager (=jord) över grusmarken på grund av minskat markslitage. Detta har börjat påverka florans växtsätt så den övergår från stäppartad till örtrik mark. Ytan får dessutom viss ökad beskuggning av träd och sly men än så länge inte akut. Spridning av frön i området har minskat i samband med att färre människor går eller vistas i området.

